

Wielcy Polacy w zbiorach kraju – siedziby członka MABPZ

Pod redakcją Teresy Ackermann
oraz Radosława Pawłowskiego

Stale Konferencja
Muzeów, Archiwów i Bibliotek
Polskich na Zachodzie

Materiały
XLV Sesji Stałej Konferencji Muzeów,
Archiwów i Bibliotek Polskich
na Zachodzie

Wielcy Polacy w zbiorach kraju –
siedziby członka MABPZ

XLV STAŁA KONFERENCJA

SOLURA 6-8 WRZEŚNIA 2023

© Copyright by MUZEUM TADEUSZA KOŚCIUSZKI W SOLURZE/ KOSCIUSZKO-MUSEUM SOLOTHURN, 2024

© Copyright by Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA, 2024

© Copyright by Teofil Lachowicz, Robert Czarnowski, Renata C. Vickrey, Iwona Drąg-Korga, Anna Stefanicka, Marek Żebrowski, Stefan Władysiuk, Jan A. Konopka, Istvan Miklos Balazs, Jadwiga Kowalska, Jacek Barski, 2024

REDAKTOR MERYTORYCZNY:

Teresa Ackerman, Radosław Pawłowski

REDAKTOR PROWADZĄCY:

Teresa Ackermann, Radosław Pawłowski

REDAKCJA I KOREKTA:

Nina Kozera

OPRACOWANIE GRAFICZNE, SKŁAD:

Piotr Górski

DRUK:

.....

NA OKŁADCE:

Portret Tadeusza Kościuszki ze zbiorów MUZEUM TADEUSZA KOŚCIUSZKI W SOLURZE/
KOSCIUSZKO-MUSEUM SOLOTHURN, fot. Karl H. Scholz

Materiał fotograficzny znajdujący się w publikacji jest własnością autorów

Konferencję dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
pochodzących z Funduszu Promocji Kultury oraz ze środków Kancelarii Prezesa Rady Ministrów
w ramach konkursu Polonia i Polacy za Granicą 2023

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Kancelaria Prezesa
Rady Ministrów

WYDAWCA:

Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA
ul. Małalińskiego 101, 02-549 Warszawa
www.polonika.pl

ISBN 978-83-66172-87-6

Wydanie I

Solura-Warszawa, 2024

Spis treści

<i>List Wiceprezesa Rady Ministrów i Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. dra hab. Piotra Glińskiego do uczestników i organizatorów XLV Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie</i>	<i>II</i>
--	-----------

TERESA ACKERMANN, RADOSŁAW PAWŁOWSKI <i>Wstęp</i>	<i>9</i>
--	----------

KS. ROBERT CZARNOWSKI <i>Prymas August Hlond jako ambasador sprawy polskiej w okresie II wojny światowej w dokumentacji Polskiej Misji Katolickiej we Francji i „Acta Hlondiana”</i>	<i>II</i>
---	-----------

IWONA DRĄG-KORGA <i>Profesor Wacław Jędrzejewicz – życie dla Polski.</i>	<i>31</i>
---	-----------

DR JAN ANDRZEJ KONOPKA <i>Tadeusz Kościuszko w prasie szwajcarskiej.</i>	<i>43</i>
---	-----------

STEFAN WŁADYSIUK <i>W 550. rocznicę urodzin Wielkiego Astronoma – obchody kopernikańskie w Montrealu 1967–2023</i>	<i>49</i>
---	-----------

RENATA VICKREY <i>Polski Instytut Naukowy w Nowym Jorku: historia, archiwa, biblioteka i promocja polskiego dziedzictwa</i>	<i>63</i>
--	-----------

ISTVÁN MIKLÓS BALÁZS

*Materiały polskich uchodźców wojskowych na Węgrzech
podczas II wojny światowej. 71*

ANNA MARIA STEFANICKA

Bronisław Piłsudski – Nispa, czyli charyzmatyczny przywódca. 79

TEOFIL LACHOWICZ

Amerykańskie losy powstańców styczniowych z 1863 roku 89

MAREK ŻEBROWSKI

Tadeusz Kościuszko: artysta i kompozytor? 107

DR JACEK BARSKI

Wiesław Smętek – polska gwiazda grafiki w Niemczech 121

JADWIGA KOWALSKA

*Zofia Pace z Andrzejewskich – dobrodziejka Polskiej Misji Katolickiej
w Anglii i Walii. 123*

*Zdjęcia z XLV Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich
na Zachodzie Solura, 6–8.09.2023 r. 127*

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Minister Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

**Do Uczestników i Organizatorów
XLV Sesji Stałej Konferencji
Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie**

Szanowni Państwo,

pragnę podziękować za zaproszenie na XLV Sesję Stałą Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie. Niestety, nie mogę być tu z Państwem ze względu na ważne obowiązki w kraju. Zaszczyt, ale i związany z organizacją tego wydarzenia trud jest w tym roku udziałem Muzeum Tadeusza Kościuszki w Solurze, zasłużonej instytucji o ponad 85-letniej historii.

Serdecznie witam gospodarzy spotkania oraz wszystkich przybyłych gości: przedstawicieli Rządu Rzeczypospolitej Polskiej, urzędów centralnych, polskich instytucji działających w obszarze ochrony polskiego dziedzictwa oraz członków i przyjaciół Stałej Konferencji MAB reprezentujących instytucje emigracyjne i polonijne z całego świata. To właśnie dzięki Państwa obecności i zaangażowaniu kolejne sesje Stałej Konferencji stanowią od kilku już dekad niezastąpione forum wymiany doświadczeń w dziedzinie ochrony, dokumentacji, zachowania oraz upowszechniania polskiego dziedzictwa kulturowego znajdującego się poza granicami Polski. Pragnę wyrazić moje uznanie dla Państwa pracy, wysiłku i przede wszystkim serca, włożonych w zachowanie dla przyszłych pokoleń tego, co polskie. Wszystkim Państwu bardzo za tę pracę dziękuję.

Z satysfakcją odnotowuję, że dzięki uruchomionemu w 2019 roku programowi Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego *Wspieranie Archiwów, Bibliotek i Muzeów poza Krajem* już od kilku lat możliwe jest bezpośrednie wsparcie finansowe działalności Państwa instytucji. Do tej pory resort kultury zrealizował cztery edycje programu na łączną kwotę ponad 24 mln zł, dzięki czemu kilkanaście instytucji emigracyjnych z obu Ameryk i Europy Zachodniej uzyskało środki pozwalające na zachowanie płynności funkcjonowania oraz na planowanie działań w dłuższej perspektywie. Dofinansowanie kosztów stałych działalności instytucji, w głównej mierze utrzymanie już istniejących i tworzenie nowych etatów pozwala rozwinąć działalność statutową.

Ponadto w ramach tych czterech programów wykonali Państwo wiele zadań polegających na porządkowaniu, inwentaryzowaniu, katalogowaniu i digitalizacji zbiorów. Otrzymane środki pozwoliły także na udostępnienie zbiorów szerszej publiczności, między innymi dzięki sukcesywnemu powiększaniu bazy internetowej. Wśród zrealizowanych zadań znalazło się też wiele inicjatyw skierowanych do społeczności lokalnych, przede wszystkim do środowiska polonijnego, takich jak konferencje naukowe, wykłady, lekcje muzealne, wystawy i publikacje.

Już dziś zachęcam Państwa, w szczególności instytucje, które do tej pory nie aplikowały do programu, do wzięcia udziału w naborze na rok 2024, który odbędzie się na jesieni tego roku.

Jednocześnie pragnę przekazać Państwu dobrą wiadomość. Otóż na początku sierpnia br. zakończył się proces legislacyjny związany z nowelizacją ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej z 25 października 1991 r. Ustawa uchwalona przez Sejm RP 7 lipca 2023 r. i opatrzona podpisem Prezydenta RP umożliwia objęcie przez polskie państwo instytucjonalną i finansową opieką instytucji zagranicznych dysponujących zgromadzonym poza granicami Polski bezcennym polskim dziedzictwem. Właśnie dzięki tej ustawie będziemy mogli w najbliższym czasie utworzyć pierwszą instytucję współprowadzoną przez Ministra KiDN z podmiotami zagranicznymi działającymi w obszarze ochrony polskiego dziedzictwa kulturowego – Instytut Bibliotekę Polską w Paryżu. Drugą będzie Instytut Muzeum Polskie w Rapperswilu, który otoczy opieką rapperswilskie zbiory, wykorzystując zakupiony w tym celu kompleks Schwanen.

Na zakończenie pragnę serdecznie podziękować organizatorom XLV Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie – Muzeum Tadeusza Kościuszki w Solurze, w szczególności pani kustosz Teresie Ackermann, oraz sekretarzowi tegorocznej Sesji panu Radosławowi Pawłowskiemu. Na ręce Pani kustosz składam podziękowania pracownikom Muzeum i wszystkim osobom zaangażowanym w przygotowanie tego spotkania.

Życzę wszystkim Państwu owocnych obrad oraz inspirujących spotkań i rozmów.

Z wyrazami szacunku

Piotr Gliński

Solura, 6 września 2023 r.

Wstęp

Szanowni Państwo,

Od 45 lat muzea, archiwa i biblioteki polskie zrzeszone w Stałej Konferencji MABPZ organizują coroczne spotkanie, któremu towarzyszy wymiana wzajemnych doświadczeń w postaci rozmów dotyczących podejmowanych działań, planów na przyszłość, ale też problemów, z którymi członkowie Stałej Konferencji muszą się mierzyć w krajach swoich siedzib. Podczas 44. Stałej Konferencji MABPZ podjęta została decyzja, aby w 2023 roku konferencję zorganizować w Muzeum Tadeusza Kościuszki w Solurze, w miejscu, gdzie ostatnie lata życia spędził nasz bohater narodowy Generał Tadeusz Kościuszko.

Jako kustosz Muzeum przyjąłem tę decyzję z wielką przyjemnością i wraz z moimi współpracownikami wyraziłem zgodę na zorganizowanie kolejnej, trzeciej już konferencji, w tym mieście.

W dniach 6–8 września 2024 roku XLV Sesja Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich za Granicą odbyła się w szwajcarskiej Solurze. W wydarzeniu wzięły udział 22 instytucje członkowskie rozmieszczone na całym świecie, tj. w Kanadzie, USA, Argentynie, Francji, Wielkiej Brytanii, Niemczech, Szwajcarii, we Włoszech i na Węgrach.

Wśród zaproszonych gości do Solury przybyli przedstawiciele 14 najważniejszych polskich instytucji związanych z działalnością na rzecz kultury oraz zabezpieczania polskiego dziedzictwa narodowego poza granicami Polski, m.in.: z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, Instytutu Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Biblioteki

Narodowej, Narodowego Instytutu Audiowizualnego, Archiwum Polskiej Akademii Nauk.

Obrady składały się z sesji zamkniętych, dla członków MAB-u, oraz sesji otwartych, w których mogły uczestniczyć wszystkie zainteresowane osoby. Wygłoszono 11 referatów związanych z tematem przewodnim konferencji: „Wielcy Polacy w zbiorach kraju – siedziby członka MAB”.

Konferencja została urozmaicona bogatym programem kulturalnym, m.in. koncertem fortepianowym wykonanym przez Marka Żebrowskiego z Polish Music Center w Los Angeles, który odbył się w rezydencji Ambasador RP w Bernie.

Podczas otwarcia Konferencji w zabytkowym hotelu La Coronne gości przywitała Prezydent miasta Solury Stefanie Ingold. W swoim przemówieniu Pani Prezydent wyraziła zadowolenie z faktu, że piękne barokowe miasto, jakim jest Solura, może podejmować gości z całego świata.

Ambasador RP Iwona Kozłowska w swoim przemówieniu podkreśliła znaczenie Konferencji dla międzynarodowej kultury, natomiast Rektor Polskiej Misji Katolickiej w Marly/Fribourg ks. prof. Krzysztof Wojtkiewicz szczególnie podziękował wszystkim kościelnym instytucjom zrzeszonym w strukturach MABPZ.

Piękną niespodzianką było przyznanie Muzeum Tadeusza Kościuszki brązowego medalu „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”. W imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. Piotra Glińskiego odznaczenie na ręce kustosz Muzeum wręczył Szef Biura Politycznego Ministra Kultury p. Kacper Sakowicz w obecności Dyrektora Departamentu Dziedzictwa Narodowego za Granicą i Miejsc Pamięci p. Jolanty Miśkowiec.

Konferencja mogła zostać zorganizowana dzięki przyznanym dotacjom z MKiDN oraz KPRM, które Muzeum otrzymało za pośrednictwem Fundacji na Rzecz Dziedzictwa Narodowego im. J. Piłsudskiego w Łodzi, za co bardzo dziękujemy.

Kustosz Muzeum Tadeusza Kościuszki w Solurze
Teresa Ackermann

Sekretarz XLV Sesji MABPZ
Radosław Pawłowski

Zdjęcia z XLV Stałej Konferencji
Muzeów, Archiwów i Bibliotek
Polskich na Zachodzie

SOLURA, 6-8.09.2023 R.

Uczestnicy XLV Konferencji MABPZ podczas spotkania w Rezydencji Ambasador RP w Bernie, fot. M. Bielska

Teresa Ackermann - kustosz Muzeum Kościuszki odbiera z rąk Kacpra Sakowicza (MKiDN) medal "Zasłużony Kulturze Gloria Artis", fot. Z. Bielski

Marta Bryszewska (Buenos-Aires), Jan Andrzej Konopka (Solura), Iwona Korga (Nowy Jork) składają kwiaty przed pomnikiem Tadeusza Kościuszki w Zuchwiliu, fot. Z. Bielski

Renata Vickrey (Nowy Jork), Ewa Potrzebicka (Biblioteka Narodowa), Anna Stefanicka (Londyn) w Zuchwilo, fot. Z. Bielski

Ambasador RP w Szwajcarii - Iwona Kozłowska oraz Kacper Sakowicz MKiDN przed pomnikiem Tadeusza Kościuszki w Zuchwilo, fot. Z. Bielski

Uczestnicy XLV Konferencji MABPZ w Zuchwiliu, fot. Z. Bielski

Uczestnicy XLV Konferencji MABPZ podczas wycieczki na wzgórze Weissenstein, fot. G. Stengierska

Pamiętkowa fotografia uczestników XLV Konferencji MABPZ w kościele św. Marcina w Zuchwilu, fot. M. Bielska

Uroczysta Msza Święta koncelebrowana w dniu rozpoczęcia XLV Konferencji, fot. s. Julia Knurek

Uczestnicy XLV Konferencji MABPZ w trakcie obrad, fot. s. Julia Knurek

Uczestnicy XLV Konferencji MABPZ - zwiedzanie Solury, fot. Radosław Pawłowski